

Tanítási segédanyag GRECSÓ KRISZTIÁN: *Mellettem elférsz* című regényéhez

(Grecsó Krisztián: *Mellettem elférsz*. Budapest, Magvető, 2011, 287 oldal)

Készítette: F. Piro Krisztina

Grecsó Krisztián 2011-ben megjelent és 2012-ben AEGON Művészeti Díjjal jutalmazott regénye, a *Mellettem elférsz*, a magyar és a nemzetközi regényirodalomban is igen kedvelt, az utóbbi évtizedekben egyre népszerűbb családregény hagyományához csatlakozik. A személyes és a szociális identitás válsághelyzetében az emlékezetre, emlékezésre, családi hagyományokra, öröklött vonásokra és nemzedékeken keresztül újra meg újra ismétlődő életfordulatokra kérdez és csodálkozik rá. Azt vallja, hogy a személyes múlt generációkkal korábban kezdődik, és a jelenben élő számára az adhat önbizalmat, stabilitást, ha ismeri és felismeri magában az elődök gesztusait, reményeinek, kudarcainak nyomait. Nyomozás története és eredménye a regényszöveg, a szerző által sem titkoltan tartalmaz valós önéletrajzi elemeket és fikciót egyaránt.

Javaslatok a regény tanításához

A regény tanítását 11-12. évfolyamon, jó olvasási gyakorlattal rendelkező osztályok, tanulócsoporthoz esetében javasoljuk. Bekapcsolható a család- és a fejlődésregények sorába, tanítható a regionális kultúra témakörénél, szerkesztésmódjában távoli rokona a klasszikus detektívregényeknek. Osztályfőnöki órán elővehető a személyes és családi identitás kérdéskörének megbeszélésekor, részleteiben pedig többek közt akkor, ha a sors általi vagy genetikai determináltság, az azonos neműek közti szerelem, a kulturális különbségek és ezek áthidalási kísérlete, a testhez való viszony, testsémák, testszimbolika a téma.

Ami különösen indokolhatja a regénnyel való foglalkozást, az a manapság égetően fontos, előtérben lévő identitáskrizis egy lehetséges feloldására nyújtott minta. Ezzel az identitásproblémák egyik eredőjére, a családi hagyományok eltűnésére, a generációk közti kapcsolatok erodálására is felhívhatjuk a figyelmet. A regény olvasása – a diákok fogékonysága esetén – apropója lehet egy alaposabb személyes családtörténeti kutatómunkának is.

Néhány szó a szerzőről és a tanításra javasolt regény helyéről az életműben

GreCsó Krisztián 1976-ban a Csongrád megyei Szegváron született (öccse, GreCsó Zoltán balettművész), és a Viharsarok több városa után most Budapesten él.

A szegedi József Attila Tudományegyetem magyar nyelv és irodalom szakán diplomázott.

Kötetének fülszövege szerint: „Volt birkapasztor, vízhordó fiú, napszámos, tanító, költő, bölcsész, forgatókönyvíró, alelnök, vezető szerkesztő. Most író, az Élet és Irodalom munkatársa.”

1997-től 2006-ig a Bárka irodalmi folyóirat szerkesztője, 2007 és 2009 között a Nők Lapja vezető szerkesztője, 2006-tól 2009-ig pedig a Szépirók Társaságának alelnöke volt. 2009-től az Élet és Irodalom prózarovatának szerkesztője.

Szépiróként verseskötetekkel indult, majd első sikerét a *Pletykaanyu* című novelláskötetével aratta, 2001-ben. Több utánnomás után 2006-ban jelent meg a könyv második, átdolgozott kiadása. 2005-ben látott napvilágot *Isten hozott* című regénye, amely 2007-ben németül, 2008-ban csehül, 2009-ben szlovénul, 2011-ben törökül is megjelent. Következő regénye, a *Tánciskola* 2008 tavaszán, a *Mellettem elférsz* pedig 2011-ben került a könyvesboltokba, azóta már a negyedik kiadásnál tart. Sok műfajú szerző: versek, prózai írások, irodalmi és közéleti tanulmányok mellett írt drámát és filmforgatókönyveket is.

Főbb szakmai elismerései: Bródy Sándor-díj (2002); Faludy-díj (2003); Déry Tibor-díj (2004); Darvas-díj (2006); József Attila-díj (2006); AEGON Művészeti Díj (2012).

A regényről

A *Mellettem elférsz* 2011 tavaszán került az olvasóközönség elé. A kritika érdeklődéssel és nagyon pozitívan fogadta, az olvasók az előző két regény után szintén nagy várakozással. Az értékelő elemzések kitérnek ugyan a mű szerkesztésbeli, nyelvi, esetenként motivikus hiányosságaira, gyengéire, de összességében kivétel nélkül sodró erejű, olvasmányos, lélektani mélységeket érintő szövegnek tartják.

A regény egy nagyon erőteljes felütéssel indul: „*Én a testemmel szerződést kötöttem.*” A testnek ellent kell állnia az időnek, és ellent kell állnia a múlt idők embereinek: „*Egészséges akarok lenni, mert a múlt tele van halállal, és én érezni akarom, hogy bírom a halált. A családom, a régi idők emberei nem kezdenek ki.*” (7. o.)

Ez a feltárható múlt kapu is az ember életében az önmegismeréshez. Erre a gondolatra az elbeszélőt, a harmincas évei közepén járó, vidékről a fővárosba származott, hivatalnoki munkát végző fiatal férfit személyes kudarcai vezetik. Barátnője elhagyja, munkahelyén – úgy érzi – képességeit meghaladó elvárásokba ütközik. Kezdetben a lélekápolás szakembereinél, papnál, levitézlett pszichológusnőnél keres megoldást, majd egy szinte véletlennek tűnő, de a sors által kísértetiesen megkomponált találkozás a helyi lap szerkesztőjével és a nagymama rég elfelejtett önéletírásának hirtelen felbukkanása elindítja az elődök utáni nyomozás útján.

A nagymama, Juszti mama életrajzának olvasása az első pillanattól a szakítás fájdalmainak enyhítésére, fájdalomcsillapításra szolgál („*Kinyitottam. Nehezen betűztem ki az írását, máskor gyorsan föladtam volna, de most jólesett foglalkozni vele, megnyugodtam tőle, elmúlt a fájdalom a gyomromban. Hajnalra kétszer végigolvastam, másodszorra már élveztem is.*” - 16. o.). Később a múltfeldezés terápiás hatása egyre kézzel foghatóbbá válik, az önfelfedezéshez, -megértéshez vezető ereje szenvedélyes nyomozást indít el. Ahhoz, hogy ez a kezdeti tapogatózó érdeklődés valódi kutatásvágygá váljék, egy furcsa véletlen vezeti el az elbeszélőt: a helyi lapban nagyapja testvérbátyjáról leköszölt emlékező írása váratlan kritikát kap, a családi legendáriumban pannonhalmi bencés szerzetesként tisztelt Benedekről kiderül, hogy sosem volt felszentelt Benedek-rendi, és rövid nyomozás után az is, hogy életének kiteljesedését korántsem az egyházi szolgálatban eltöltött évei jelentik, hanem a sok viszontagság után otthon, a telepen a gyermekkor óta érlelődő homoerotikus barátságának felvállalása.

A regény múlt-története a családot összetartó Juszti mama önéletírása után három férfialak rajza körül bontakozik ki: a már említett Benedek (és párja, Sadi), az apai nagybácsi, ifjabbik Márton és az anyai nagyapa, Domos tata figurája körül. Sok családtagról nem esik szó, vagy éppen csak említés történik róluk, aminek egyik magyarázata lehet talán, hogy ez a regény egy férfi-önkeresés regénye, ezért a múltnak a jelent meghatározó identitásmintái ezek az alakok lesznek.

A múltért, a személyes múlt tudásáért és valamiféle, persze részleges birtoklásáért az elbeszélő küzdelemre is kel – nem csak időszakos elmagányosodása, a múlt alakjai közé záródása jelzi ezt a regényben, hanem azok a jelenetek is, ahol a még élő tanúkkal (Juszti mamával; Andorral, Domos tata egykori munkatársával és Zách Évával, Domos tata pesti polgárosszony-szeretőjével) szinte párharcot folytat a valós események birtoklásáért. Legmarkánsabb ez az Andorral zajló beszélgetések belső monológjaiban, pl. „*Nem adhatom*

át a múltam, nem veheti át az uralmat minden fölött.” – gondolja, miközben Andor vendéglátását élvezi (233. o.).

A család férfi-történetei nem sikertörténetek, mégis szép életszakaszokkal, szenvedéllyel, tévedésekkel és törekvésekkel megélt életutak. Ezekhez képest a regény narrátora, az élete teljében levő fiatal férfi figurája kisebb amplitúdóval megrajzolt. Valóban megélt érzelmeit, viszonyait nem látjuk, illetve amikor mégis, akkor azt egy meg nem élt kapcsolatban, egy számára meg nem ismerhető nő iránti téveteg vonzalomban. Vagy például amikor megtudja, hogy volt élettársa egy hivatalbeli kollégájával megcsalja, reflexiója a következő: *„Helgára gondoltam, nem értettem, miért nem fájt jobban. Azt hittem, szerelmes vagyok belé. Bántott, de ennél sokkal jobban illett volna fájnia. Már gyakorlatilag együtt éltünk, azt terveztük, kiadjuk a lakását, és hozzám költözik.”* (13. o.) A lány előzetes jelzés nélkül, csupán egy durva hangú sms-t hátrahagyva költözött el tőle, de sem ez a trauma, sem az ezt követő elmagányosodása nem kap teret többet a regényben. A telepről feltört, vidékről a fővárosba költözött, egyetemet végzett, jó beosztásban dolgozó férfi körül mintha légtüres tér volna – a válsághelyzetben pedig személyes kapcsolatait csupán a múltidéző öregek jelentik, nem tudni, hogy időlegesen, vagy így marad majd ez a továbbiakban is...

Megindító és rokonszenves a címben is megjelenített gondolat, amit a regény végén, a 277. oldalon így részletez: *„Nem értem, amiket gondolok, csak úgy gondolom, folyamban, néha ki is mondom, **mellettem bárki elfér.** Vagy bármi. Egy kövér, kocka alakú embert képzelek el, ahogy kitölti a saját kockáját, nincs mellette hely, minden az övé. A pillanat, a tér, a lehetőség. (...) Nem csak a múltnak kéne elférnie mellettem, ez jutott eszembe.”*

Erre a benső, épp csak felvillanó meghasonlásra replikáz Zách Éva regénybeli utolsó találkozásukkor: *„Mit akar maga, (...) mire jó ez? (ti. a múlt nyomozása – F. P. K.) (...) Mindenki hazudik, ő is hazudik, Andor is hazudik, lám, még Juszti mamám is hazudott.”* *„Ezek a történetek már nincsenek sehol. De, mondtam, itt vannak és kísértének engem!”* *„Zách Éva lehajtotta a pezsgőt. Ő az egész életében bánta Domost, és egész életében örült neki, hogy megszabadult tőle. Mindkettőnek örült, és annak is örül, hogy most sincs vége, mert az unokája itt van, örül vagy mi. Éli, megéli, átéli, eltűri, hogy ez van, ez az ő sorsa. De én miért nem az enyémmel bajlódom? Van nekem olyan? Hányszor kérdezze még meg?”* (283-284. o.)

Egyszerre látjuk azt, ahogyan a keresés, múlt felé való nyitás mániává válik, vezéreszmévé és segítőjévé az életnek, másfelől éppen ellenkezőleg – a múlt megköt, babonássá tesz, sztereotípiákat erősít meg, „hátról kúszik be az ember életébe”. Sosem tudjuk meg, hogy a

regényt befejező találgára várás meghiúsult-e, hogy a múlt kényszeresen visszatér-e, ismétlődik-e a jelenben, hogy mennyire vagyunk előhívói és mennyiben ártatlan elszenvedői a velünk történő eseményeknek.

A megismerés folyamata mégis magával ragadó, az egymást követő nemzedékek biológiai és biológián túli összekapcsolódásának tudata pedig helyet jelöl ki az egyén számára a világban.

A regény közös elemzésének javasolt vázlata

Az elemzést a teljes mű elolvasása után javasoljuk, ehhez dolgoztunk ki feldolgozó feladatsort. A regénynarratíva szálai közül természetesen bátran kiválasztható egy-egy, ezek részletként történő tanításra is alkalmasak (egy-két kulcsmotívumra, vezérlő szálra felfűzve, miként a bevezető részben már említettük), a szöveg teljes jelentését, komplexitását azonban véleményünk szerint így nem lehetséges megragadni, ezért itt az egész ismeretére alapoztunk.

I.) Az olvasást előkészítő szakasz:

- A diákoknak a regény elolvasására legalább másfél hónapot adjunk.
- Az olvasás előtt, előzetes ráhangolásként közösen elgondolkozhatunk a címről – kiből mit idéz fel, mire számít a szókapcsolat hallatán (címmeditáció)? A válaszokat, gondolatokat csak gyűjtjük össze, érdekes lehet később, hogyan közelítik meg az elsődleges asszociációk a későbbi, már a regény ismeretében születő asszociációkat. A cím újabb értelmezését kérhetjük rövid írásos fogalmazás formájában a művet tárgyaló első órára. Ezt nem feltétlenül kell majd itt fel is használnunk az elemzésben, de alkalmat ad a diákoknak arra, hogy egy saját áttekintést alkossanak meg még a közös elemzés előtt.
- Hogy a regényt az irodalmi hagyományban is elhelyezhessük, elmondhatunk annyit róla, hogy témája a családi múlt és én megismerésének története, azaz a családregegyek és fejlődésregények nagy irodalmi vonulatához csatlakozik. Érdekes itt az eddig olvasott korábbi és kortárs családregegyeket felidézni, ezekről összefoglaló vázlatot is írni – a kortárs magyar művek közül is megemlítve néhányat.
- Alternatív, szintén az olvasásra ráhangoló feladatok lehetnek – otthoni gyűjtőmunka, amelyben felkutatják a családi szájhagyományban meglévő legrégebbi emléket (hány generációval korábbi ez, történelmi időben kb. hogy helyezhető el), vagy a legrégebbi fotón, arcképen (lehet festett is) szereplő személyt, akit még név szerint azonosítani tudnak, és esetleg a családi relációiról, életút-eseményeiről is fennmaradt emlék. Ezt már a regény elolvasása után, a bevezető órán javasoljuk elővenni, bemutatni.

II.) Ráhangelés, bevezető óra a mű elolvasása után:

- Első kérdésként érdemes utánajárni, milyen olvasási élményt jelentett a diákoknak a regény. Volt-e olyasmi, ami olvasási nehézséget, értési nehézséget okozott? Mi volt ez?
- A regény szövegének első megemlése lehet spontán, asszociatív jellegű – idézze fel mindenki azt az egy képet/mondatot/jelenetet, ami a legjobban megragadta a regényből. A megosztás során kiderülhet, melyik szál volt a legerősebb, legképszerűbb vagy érzelmileg legmegragadóbb – melyeket választották többen is. Érdemes közben a képekben felbukkanó szereplőneveket már a táblán rögzíteni, ezzel előkészítve a következő feladatot.
- A táblán/füzetben már szereplő nevek mellé a regényszöveg használatával gyűjtjük ki a szövegben névvel megjelenő összes személyt. Ehhez a szöveget részenként (oldalszámok szerint tagolva) is kiadhatjuk tanulócsoportokban való áttekintésre.
- Házi feladat: a regény előzéklapján és belső hátlapján megtalálható családfát is felhasználva rajzolják meg a szereplők kapcsolati hálóját – a családon kívüli személyeket is feltüntetve az ábrán, azt jelölve, hogy mely családtaggal/tagokkal álltak kapcsolatban, milyen viszony fűzi őket hozzájuk. A kapcsolat szorossága jelölhető akár vékonyabb-vastagabb összekötő vonallal, akár a viszonyító szereplőtől való távolsággal.
- Kérjük meg azt is, hogy a telepen, illetve a fővárosban élő szereplőket szintén különítsék el egymástól a képen jól látható, egyértelmű jelöléssel, pl. különböző színekkel (piros – fővárosiak; kék – telepiek).

A feladathoz a családi és családon kívüli kapcsolatokat ábrázoló áttekintő térképet mellékeljük külön fájlként és a ppt részeként is.

III.) Jelentésteremtés, azaz a regény voltaképpeni tárgyalása:

- Az előző órán feladott házi feladatra már alapozhatunk a szöveg és szereplők alaposabb áttekintését, feldolgozását szolgáló feladatok során. Elsőként beszéljük meg közösen, a családfa mely pontjait kellett esetleg kiegészíteniük, mely családon kívüli szereplőket kihez kapcsolták, az egyes alakok a térkép mely pontjához jelölhetők.

Ez az összefoglalás jó áttekintő vázlatot ad a későbbiekben is a diákoknak a családról, kapcsolatokról.

- Még mindig a szereplők ismertetésénél maradva alternatív feladatok, amelyeket érdemes párban vagy kiscsoportban végeztetni:
 - A főbb, a regényben alaposabban tárgyalt szereplők nevét csoportonként kiosztani, minden csoportnak egyet-egyét, és arra kérjük őket, hogy miután a szövegből kikeresték és röviden kijegyzetelték az illetőre vonatkozó főbb ismérveket, készítsenek a szereplő nevében egy E/1. formájú bemutatkozót, amit a csoport egy tagja majd felolvas.
 - A regény elején található, Benedekről szóló újságcikk mintájára készítsenek az adott személyről egy jellemző fényképet (ezt le is rajzolhatják, de az sem baj, ha csak szóban leírják, mi szerepelne a fotón), és írjanak mellé egy, a fotóhoz is kapcsolódó, de egyben a szereplőről való egyéb tudásukat is felvonultató cikket. Ez is hangozzon el mindenképp az órán.
- A kapcsolati háló és a bemutatások után érdemes arra kitérni, hogy ha nagy egészében tekintjük a művet, kiknek a története kap nagyon nagy hangsúlyt benne, és kik azok, akiről alig esik említés. Mi lehet ennek a hézagosságnak, információszűrésnek az oka? (Van-e, akinek a történetét a diákok olvasás közben hiányolták? Miért?) Az elbeszélő szereplő számára vajon miért a kiemelték voltak kulcsfigurák?
- Az elbeszélő figurája: Ki ő, milyen életút-elemeket közöl magáról? Hogyan jellemzi magát? Mi indítja el a családkutatás útján? (Itt valószínűleg felmerül majd az író és az elbeszélő figurájának sok hasonlósága, az, hogy mi a valóban önéletrajzi anyag s mi a tiszta fikció a műben. Erről a kérdésről a szerző több ízben is nyilatkozott, a felsorolt szakirodalomlistából a Darvasi Ferenc, Dömötör Ági, Takács Ferenc és Takács Tímea neve alatt megjelent írásokat ajánljuk áttekintésre. De néhány sokatmondó kiragadott mondat a kérdésre vonatkozóan Dömötör Ági interjújából: „*A modellek igaziak, a történetek kitaláltak.*”; „*...ahol a sztori igazán intim, ott fiktív.*”; „*A regény nagy részben fikció. Rengeteg olyan történet szerepel, amelyet nem is tudtam volna kinyomozni.*”)
- Milyen jelenidejű kapcsolatait ismerjük az elbeszélőnek? Szegényes kortárs-kapcsolatai közül kiemelkednek az utcalány-epizódok (az alkalmi „együttlétek” és a Deres Juli iránt kibontakozó érzelem története), mit szimbolizálhat ez?
- A telepről való kitörés motívuma: Kiknek az életében jelenik meg ilyen törekvés? Ki milyen úton próbálkozik új, tágabb terű élet teremtésére? Mi lesz ezeknek az életpályáknak a vége?

- Ugyanebből a szempontból mi állítható az elbeszélőről? Milyen a viszonya a telephez, milyen Budapesthez? Hol érzi otthon magát? (Indokolják az állításokat, véleményeket szövegrészletekkel is!)
- Mit szimbolizál a test, a testtel való szövetségkötés a regényben? Mire szerződik a narrátor magával? Hogy kapcsolható ez a szövetségkötés a szenvedélyessé váló múltkutatáshoz?
- Itt elővehető a címmel kapcsolatos olvasás utáni asszociációk összefoglalása, amit a diákok már az első órára elkészítettek. – Ki mit gondol most a címről? Változott-e az elképzelése ahhoz képest is, amit a regényolvasás során egyénileg megfogalmazott? Miben, miért?
- Fórumhozzászólások készítése egy irodalmi honlapon a regényről szóló kritikákhoz: a feladat célja az internetes fórumok mintájára, de papíron, személyes interakcióban zajló véleménycsere. Ennél a feladatnál is 3-4 fős kiscsoportban való munkát javasolunk.

Az alábbi, az elemzésekből, kritikákból kiragadott rövid szövegrészletekből szerkesszünk 3-4 feladatlapot (a csoporttagok számától függően), egy lapon egy-két részlet szerepeljen, alatta pedig annyi hozzászólási lehetőség (sorok, keretbe foglalt íráshelyek stb.), ahányan egy csoportban lesznek. Mindenki kap egy lapot, amelyen első helyre írhat véleményt – két-három mondatot a kritikáról, igaznak tartja-e, ha igen, miért ért egyet vele, ha elutasítja, miért gondolja másképpen. Ezután átadják egy csoporttagjuknak a lapot, és a következő hozzászólás már mind a kritikára, mind az elsőként hozzászóló kommentárjára reagálhat. Végül a kitöltött lap visszakerül az első hozzászólóhoz, aki azt végigolvasva kérdéseket tehet fel társainak a kommentekkel kapcsolatban.

Ha megindul a vita, nagyon termékeny lehet, érdemes egy teljes órát rászánni. A végén, ha igény van rá, a megoldatlanul maradt, feszültségeket hátrahagyó szövegrészekről érdemes közösen is vitát folytatni – de konszenzusra nem föltétlenül kell jutni.

Az ajánlott szövegrészletek:

1. „A *Mellettem elférsz* narrátorának identitáskrízisét nem, vagy nem elsősorban a pusztai telepről a nagyvárosba, Budapestre szakadt vidéki kisebbség-érzés táplálja. (...) Noha a telepí gyökereknek és a környezetét meghaladó képességei tudatára ébredő személyiségnek alapvető szerepe van az identitás-komponensek alakulásában, az elbizonytalanodás okozója és a családtörténet kinyomozásának ösztönzője egy jóval elementárisabb emberi kudarcélmény: szerelmi csalódás.” (Török Zsuzsa: Identitás és tolerancia)

2. „Megáll az ember olykor a tükör előtt, és ha nemcsak a szokásos esztétikai műveleteket végzi el több-kevesebb sikerrel, hanem figyelmesen megvizsgálja azt az arcot ott, szemben, akkor néha mintha elkezdene afféle elvarázsolt kastélyá válni a tükör, sok-sok teremmel, perspektívával. Már is mintha sok-sok arc nézne vissza; sok-sok génállomány, sok-sok történet. A dolgok között márpedig csak úgy tudunk eligazodni, ha szétszálazzuk a történeteket, azonosítjuk az arccokat, és szép lassan újra megtaláljuk köztük a magunkét is.” (Deczki Sarolta: Szerződés a testtel)

3. „A test generációk emlékezetét hordja magában, és ezek a tapasztalatok akkor is feltörnek, ha nagyon le akarják fojtani őket: „a kontúrok mások, de a sejtek nem hazudnak.” Ez az igazság, ez az emlékezet pedig a saját testet rokon testek sokaságával köti össze, és ez a kötelék olyan erős, hogy generációs, térbeli, sőt, nemi határokat is könnyűszerrel át tud lépni: „Azt képzeltem, méhem van, hogy meg tudom magam termékenyíteni, és a köldök alatti két reszkető pont valójában egy-egy petefészek.” (Deczki Sarolta: Szerződés a testtel)

4. „Grecsó nagy varázsló, sok momentumból látszik. A *Mellettem elférsz* tipikusan nem az a könyv, amely a boltban belelapozva a mondataival megveszi az olvasót. Belelapoztam, és csupa olyan mondatot olvastam, amelyek nem akartak megragadni bennem. Semmi zene, semmi puskapor, nem szikár, nem karakteres magában állva szinte egyik sem. Aztán otthon leültem vele és egyszerűen nem bírtam felállni, nem bírtam letenni a könyvet.”

(Antal Balázs: Akiben minden és mindenki elfér)

5. „Persze hiányérzeteket is meg lehet fogalmazni: olvasóm bizonyára észrevette, hogy a főszereplő-elbeszélő történetével nem foglalkoztam – nos igen, kissé súlytalannak tűnik a keretelbeszélés, bár, különösen a vége felé, direktbben igyekszik párhuzamba állítani helyzetét a nagyapáéval, érzésem szerint mégsem sikerül neki, mégpedig azért, mert míg a régmúlt történetei abszolút sorsfordító-sorsmeghatározóak, súlyuk és tétjük van, addig az ő esetében fellángolásnak, esetlegességnek tetszik az ex-utcalány „szerelem”, nincs benne, hogy itt valami ahhoz mérhető nagy dolog történik (...), és a Helgával való megszakadt történetről sem tudhatunk meg olyasmit, amitől rettenetesen nagy megrázkódtatásnak tünne a szakítás. Ugyanígy nem érzem kellően erősnek az indokot, amiért a különben ambíciótlannak tetsző főszereplő ennyire mélyen a múlt felé fordul. A kerületi újság ehhez – hát, nem is tudom – nem valami nyomós érv.” (Antal Balázs: Akiben minden és mindenki elfér)

6. „Mintha csak akkor csempésződne a regénybe valami derű, ha nők kerülnek a képbe. Mikor Róza az orgazmusig száguld a kerékpárral, vagy megkéri Juszi mama kezét, az mennyire jó pillanat. Életteli. Pont ezért vágyik rá az ember, hogy mások életéről is olvashasson, hogy ne maradjon abba Juszi mama és idősebbik Márton sztorija. Hogyan melegedtek össze? Mi lett a lányakkal, Katalinnal,

Böbével? Kirajzolódhatna a gyönyörű, színes családi mozaik: egy burjánzó, ágas-bogas családi mitológia. De Grecsó a három komor férfit választotta regénye tárgyául.” (Dömötör Ági: Száz év fejremegés)

7. „A jelen idősíkja kicsit súlytalan marad a múlt gazdagságához képest. Szegény srác csak téblábol, jön-megy, szomorkodik, kurvázik. És nyomoz, persze, a múlttal foglalkozik. De ami az ő saját életét illeti, nem történik sok minden. Elveszített barátnőjét sem szerette igazán, később mintha újra szerelmes lenne, aztán mégsem. Ehhez képest az általa kutatott és felidézett múltban valódi tragédiák zajlanak. Nem félrement kapcsolatok, hanem valami ennél sokkal mélyebbről jövő sorsdráma rajzolódik ki a három férfi történetéből. Egy nemzetség, amely száz év fejremegésre van ítélve.” (Dömötör Ági: Száz év fejremegés)

8. „Hogy a túl hangos, figyelmetlen nevetésünk az anyánk nevetése. Az asztalra csapunk tétován, mert megaláztak, és még csak észre sem vették – ez a nagyapánktól maradt ránk. Az állunkat vakarjuk, remeg a lábunk az asztal alatt, fintorgunk mosoly helyett, és ha megértjük, honnan jön mindez, akkor már nehéz nem tudomásul venni, hogy jön velük a hirtelen harag vagy a csendes gyávaság, a lustaság vagy a nyughatatlanság, depresszió vagy alkoholizmus – kinek mi jut. Mert, mint tudjuk, minden család másképpen boldogtalan. És ha már idáig eljutottunk, afelől se lehetnek kétségeink, örökletes-e az a bizonyos betegség – legfeljebb abban reménykedhetünk, minket később talál meg, mint egykor őket. A *Mellettem elférsz* ezekről a mozdulatokról szól, a szép kilátástalanságról, hogy a múlt feltárása révén önmagunkhoz kerülünk közelebb, egyúttal ahhoz a felismeréshez is, hogy a múltunk – tehát önmagunk, tehát voltaképpen a sorsunk – elől nem tudunk kitérni.” (Urfi Péter: Lektúrnek túl okos)

9. „Grecsó nyilatkozatai szerint jelentős részben saját családi múltjából merített. A regény megírását is – a Nyitott Műhelyben tartott könyvbemutatón elmondottak alapján – egy róla készült fotó indította el, amelyen apja arcát látta visszanézni. A fényképeknek a regényben is nagy szerepe van, elindítják az emlékezést, befolyásolják a jelent, ráébresztenek a szálakra, amelyek a múlthoz és emberekhez kötnek. Újrajátszani a múltat, hinni abban, hogy a tragikus sorsokat is örököljük, veszélyes. Azonban tudomást venni a múltból, ismerni és megérteni azt, segíthet saját életünk, jelenünk megértésében is.” (Takács Tímea: Aki mellett elfér a múltja is)

10. „Évtizedek csöndje törik meg, amint az elfojtott és elhallgatott férfiszerelem, a Kárpátaljáról érkező ukrán szerető, a felajzott ölü mindszenti asszonyok vagy a budapesti munkásszállások többszörösen terhelt miliójének olykor talán meglepőnek tűnő, ám nagyon is valóságos történeteire fény derül. A ki nem beszélt múlt utáni kutatással egy időben (megint párhuzam!) nem melleleg a főhős élete ugyanúgy téblábol, ahogyan paraszti felmenőié is; és miközben a férfi kínjában a Thököly úti prostituáltak karjai közé menekül, rádöbben, hogy valójában ugyanazt az utat járja és ugyanazokat a köröket teszi meg, amit elődei.” (Benedek Szabolcs: Az elhallgatások könyve)

11. „Azaz olyasféle családtörténetként, apák-nagyapák, anyák-nagyanyák múltjában, a „kik voltak ők?”-ben a „ki vagyok én?”-re adható válasz kulcsát kereső elbeszélésként, amelynek változatai feltűnő gyakorisággal kerülnek az utóbbi időszak prózáját rendszeresen olvasók kezébe. Ilyen volt Esterházy *Harmonia caelestis*-e (és persze a *Javított kiadás* is), Kukorelly *TündérVölgye*, s – hogy a legfrissebb példát idézzem – ilyesféle könyvnek mutatkozik, igaz, áttételesebben, Egressy Gábor első regénye, a most megjelent *Szaggatott vonal* is. Valóságos alműfaj ez, amelyben sokan érzik jól magukat manapság. Ha akarjuk, még külön neve is van: alcímében Egressy *aparegénynek* titulálja könyvét. (Takács Ferenc: Biztos pontok)

„Az apakönyvkorszakon túljutva már van nagyapakönyvünk is: Grecsó Krisztián *Mellettem elférsz* című regénye.” (Hanthy Kinga: Családi fotók)

12. „Ezekben a figurákban az a közös, hogy ki akartak törni. Ily módon ők nagyon közel álltak hozzám. Nagymamám is szerepel a regényben, ő azért volt fontos, mert abszolút előkép. Két regényt írt. Neki nagyon fontos volt, hogy belőlem író lett. A négy elemi végzett asszonyt addig megmosolyogták, hogy írogat. Ezzel hitelesíttem, amit csinált. Mivel ő volt a legerősebb személyiség a családban, egyértelmű volt, hogy ő fontos szereplője lesz a regénynek. Így rostálódta a figurák.” (Dömötör Ági: „A nagymama receptesfüzetén keresztül lehet a hazát szeretni” – Interjú Grecsó Krisztiánnal)

- Zárófeladat: fogalmazás írása, témája a regény előtt szereplő két Kassák-mottó:
 - „Nincs bennem semmi a múltból.” (Kassák Lajos)
 - „(A) múlt az, ami jelenemet és jövőmet nagy részben meghatározza.” (Ugyanő, 11 évvel később)

Gondolatindító kérdések:

- a) Mit jelent a kötet elején ez a két egymás mellé helyezett Kassák-idézet? Milyen gesztust fejez ki az író részéről? Milyen gondolkodásmód-változást tükröz Kassák világlátásában?
- b) Bizonyítható a regény alapján a második állítás?

IV. Reflexiók, a feldolgozási folyamat lezárása:

- A következő kérdések közös megbeszélése/írásos önbeszámoló kérése:
 - a) Hogy érzi, az elemzési folyamat segített-e közelebb kerülni a regényhez, hozott-e újabb megértéseket? Ha igen, említsen egy példát!
 - b) Mely feladatok tetszettek leginkább, melyek kevésbé?
 - c) Volt-e olyan feladat, ami nehézséget okozott? Melyik volt az, és miért volt nehezebb a többinél?
 - d) Ajánlaná-e a regényt másnak elolvasni? Ha igen, mi lenne a fő érve mellette?
- + 1) Ha találkozna a szerzővel, milyen kérdést tenne fel neki személyesen is? (Az internetes beszámolók szerint Grecsó Krisztián rendszeresen vállal rendhagyó irodalomórákon való részvételt.)

SZAKIRODALMI AJÁNLÁS

Grecsó Krisztián *Mellettem elférsz* című regényéről szóló kritikák, elemzések:

(az internetes hivatkozások letöltési ideje: 2013. augusztus 14.)

- **Antal Balázs:** *Akiben minden és mindenki elfér* (Bárka 2011/3).
<http://www.barkaonline.hu/kritika/2137-grecso-krisztian-regenyerl>
- **Bazsányi Sándor:** *Nem csak elképzeli*, <http://www.litera.hu/hirek/nem-csak-elkepzei>
- **Benedek Anna:** *Összejön, szakít, összejön: lektűrészhatár.*
<http://prae.hu/prae/articles.php?aid=3313&cat=3>
- **Benedek Szabolcs:** *Az elhallgatások könyve* (Népszabadság, 2011. február 12.).
http://nol.hu/lap/konyvszemle/20110212-az_elhallgatások_könyve
- **Darvasi Ferenc:** „Egy történet további tíz-tizenöt történet kapuját nyitja ki” (Bárka, 2011/3). <http://www.barkaonline.hu/beszelgetesek/2153-beszelgetes-grecso-krisztianal>
- **Deczki Sarolta:** *Szerződés a testtel* (Műút, 2011/02-03).
www.muut.hu/korabbilapszamok/023/deczky.html
- **Dömötör Ági:** *Száz év fejremegés.* <http://www.origo.hu/kotvefuzve/blog/20110220-hogyan-ismerkedett-meg-a-nagyapad-a-nagymamaddal-kritika-grecso.html>

- **Dömötör Ági:** „A nagymama receptesfüzetén keresztül lehet a hazát szeretni”.
<http://www.origo.hu/kotvefuzve/blog/20110220-a-nagymama-receptes-fuzeten-keresztul-lehet-a-hazat-szeretni-.html>
- **Hanthy Kinga:** *Családi fotók* (Magyar Nemzet, 2011. április 26.).
http://mno.hu/migr_1834/csaladi_fotok-178130
- **Hegedűs Klaudia:** *Padközelben Grecsó Krisztiánnal.*
<http://prae.hu/prae/articles.php?aid=3450>
- **Papp Sándor Zsigmond:** *A nagymama receptje* (Népszabadság, 2011. március 9.).
http://nol.hu/kult/20110309-a_nagymama_receptje
- **Sántha József:** *Aczél, a „kerítő”.* <http://www.revizoronline.com/hu/cikk/3114/grecso-krisztian-mellettem-elfersz/>
- **Takács Ferenc:** *Biztos pontok* (Mozgó Világ, 2011/5). <http://mozgovilag.com/?p=4476>
- **Takács Tímea:** *Aki mellett elfér a múltja is.*
<http://www.kikotoonline.hu/konyvjelzo/kritikus-szem/konyvkritika/aki-mellett-elfer-a-multja-is>
- **Török Zsuzsa:** *Identitás és tolerancia.* <http://irodalmijelen.hu/05242013-1432/identitas-tolerancia-grecso-krisztian-mellettem-elfersz-cimu-regenyrol#sthash.jlpcdrEW.dpuf>
- **Urfi Péter:** *Lektőrnek túl okos* (Magyar Narancs 2011/24., 06. 16.).
http://magyarnarancs.hu/konyv/konyv_-_lektornek_tul_okos_-_grecso_krisztian_mellettem_elfersz-76330